

Marzena Sobczak¹, Beata Kamińska²

¹Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu

²Wojewódzki Szpital Zespolony w Elblągu

Poziom prestiżu zawodowego pielęgniarek w opinii wybranych grup

The level of the professional prestige of nurses taking into account the opinions of selected groups

STRESZCZENIE

Wstęp. Prestiż zawodowy zależy w dużej mierze od tego, jak widziany jest przez społeczeństwo. Zależy również od jego przydatności dla społeczeństwa, co oznacza, że prestiż zawodowy zależy także od prestiżu społecznego danej grupy zawodowej. Można więc oczekiwać, że wraz z postępującymi zmianami społecznymi pojawiają się też zmiany w kryteriach, według których dokonuje się oceny prestiżu zawodowego.

Cel pracy. Głównym celem pracy była ocena poziomu prestiżu i pozycji zawodowej pielęgniarek według opinii wybranych grup oraz odpowiedź na pytanie: jakie czynniki wpływają na te oceny?

Materiał i metody. Materiał badawczy stanowiła grupa 114 osób, wśród których było 57 studentów Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu oraz 57 słuchaczy Uniwersytetu III Wieku EUH-E. W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Narzędzie stanowił autorski kwestionariusz ankiety.

Wyniki i wnioski. Poziom prestiżu zawodowego pielęgniarek oceniono jako średni, niezależnie od grupy. Ocena czynników wpływających na prestiż zawodu pielęgniarki zależy od badanej grupy. Wśród studentów dominuje pogląd, że na prestiż zawodowy pielęgniarek wpływa głównie czynnik ekonomiczny, a wśród słuchaczy Uniwersytetu III wieku pogląd, że czynnik humanistyczny. Według studentów pozycja społeczno-zawodowa pielęgniarek zależy od ich wykształcenia i poziomu wynagrodzeń. Słuchacze Uniwersytetu III wieku uważają, że jest to kształcenie zawodowe i działalność naukowa. Symbole zawodowe są oceniane przez studentów, w przeciwieństwie do seniorów, jako nieistotne dla kształtowania wizerunku pielęgniarce.

Problemy Pielęgniarstwa 2012; 20 (2): 218–222

Słowa kluczowe: prestiż zawodowy, pielęgniarka

ABSTRACT

Introduction. The professional prestige depends largely on how a particular society perceives a given profession. It also depends on its usefulness for the society so it means that a professional prestige depends on the social prestige of a particular profession. One may assume that social changes occur simultaneously with the changes concerning the criteria according to which the professional level may be assessed.

Aim of the study. The focal aim of the paper is to assess the level of professional prestige and the professional position of nurses taking into account the opinions of selected groups answering the question on the factors that determine their assessment.

Materials and methods. The group of 114 people constituted the research material. There were 57 students of Elblag University of Humanities and Economy and the State School of Higher Professional Education and 57 participants of the University of the Third Age at Elblag University of Humanities and Economy. The method of an interview has been used. The questionnaire prepared by the author constitutes the tool.

Results and conclusions. Regardless of the group, the level of the professional prestige of nurses has been assessed as an average one. The assessment of the factors that influence the professional prestige of nurses depends on the group that is questioned. The students maintain that the economic factor determine the professional prestige of nurses, whereas the participants of the University of the Third Age claim that is a humanistic factor. The students think that the social and professional position of nurses depends on their education and the level of

Adres do korespondencji: dr n. med. Marzena Sobczak, Elbląska Uczelnia Humanistyczno-Ekonomiczna w Elblągu, ul. Lotnicza 2, 82–300 Elbląg, faks (55) 239 38 25, e-mail: sobczakmarzena@wp.pl

remuneration. The participants of the University of the Third Age hold that vocational education and scientific activities play important roles. The professional symbols are assessed by the students, as opposed to what the participants of the University of the Third Age, as insignificant for forming the image of a nurse.

Nursing Topics 2012; 20 (2): 218–222

Key words: professional prestige, a nurse

Wstęp

Temat prestiżu jest tematem często poruszonym w rankingach i badaniach popularności zawodów. Na podstawie badania czynników prestiżu można określić, co jest istotne dla społeczeństwa w ocenie prestiżu i postrzegania pozycji zawodowej określonych grup zawodowych.

Można więc oczekiwać, że wraz z postępującymi zmianami społecznymi pojawiają się też zmiany w kryteriach, według których dokonuje się oceny prestiżu zawodowego. Podwyższenie poziomu kształcenia pielęgniarzek, zmiana ich kompetencji zawodowych, ciągła aktualizacja obowiązujących przepisów prawa i wzrost liczby problemów zdrowotnych w społeczeństwie spowodowały zwiększenie oczekiwań wobec pielęgniarzek, ale także wzrost ich samodzielności i kompetencji zawodowych. Wszystkie te czynniki wpływają na wytworzenie społecznego wizerunku pielęgniarstwa.

Cel pracy

Głównym celem pracy była ocena poziomu prestiżu i pozycji zawodowej pielęgniarzek według opinii wybranych grup oraz odpowiedzi na pytanie: jakie czynniki wpływają na te oceny?

Materiał i metody

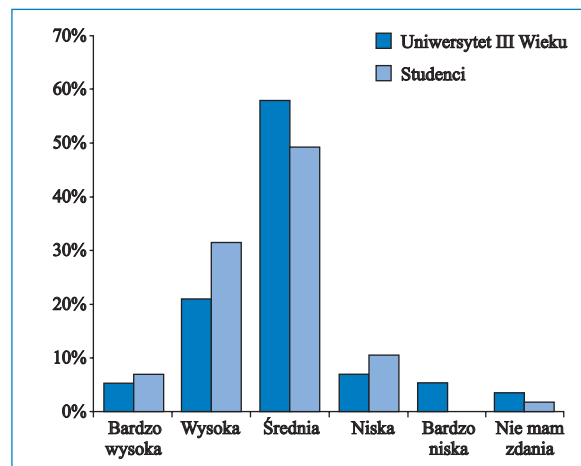
Materiał badawczy stanowiła grupa 114 osób, wśród których było 57 studentów Elbląskiej Uczelni Humanistyczno-Ekonomicznej i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Elblągu oraz 57 słuchaczy Uniwersytetu III Wieku EUH-E. Badani byli zróżnicowani pod względem płci, wieku, miejsca zamieszkania i doświadczeń związanych z korzystaniem ze świadczeń pracowników ochrony zdrowia.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Narzędzie stanowił autorski kwestionariusz ankiety.

Wyniki

W obu badanych grupach poziom prestiżu zawodowego pielęgniarzek oceniono jako średni (ryc. 1).

Na pytanie, jakie czynniki wpływają na prestiż zawodu pielęgniarzki, odpowiedzi badanych były zróżnicowane. Wśród studentów dominował pogląd, że na prestiż zawodowy pielęgniarzek wpływa głównie czynnik ekonomiczny, a wśród słuchaczy Uniwersytetu III wieku pogląd, że jest to czynnik humanistyczny (tab. 1).

Rycina 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę ocenić pozycję zawodową pielęgniarzek wśród innych zawodów medycznych, tj. lekarz, rehabilitant, ratownik medyczny” w zależności od grupy ankietowanych

Figure 1. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Can you assess the professional status of a nurse among other professions connected with medicine such as a doctor, a physiotherapist, a paramedic?”

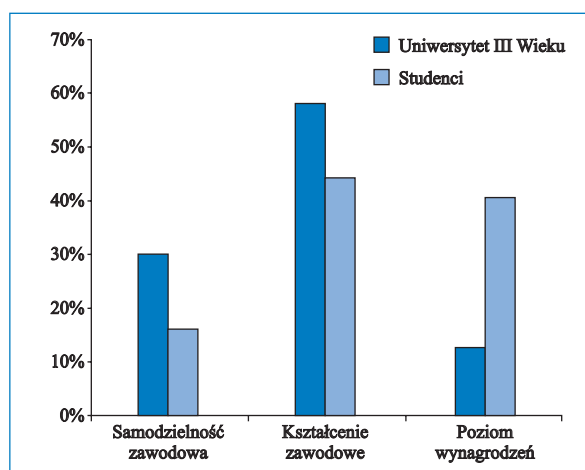
W przypadku wszystkich czynników stwierdzono istotne ($p < 0,05$) różnice między studentami a słuchaczami Uniwersytetu III Wieku. Słuchacze ci za istotne czynniki wpływające na prestiż zawodu uznawali częściej niż studenci następujące elementy: szacunek społeczeństwa do zawodu, poziom wykształcenia, doskonałość zawodowe, uznanie pacjenta, historię zawodu, wartość społeczną zawodu i kwalifikacje pielęgniarzek. Studenci natomiast uznali za istotniejsze dla prestiżu zawodowego pielęgniarzek takie czynniki, jak wysokość wynagrodzeń i nakłady pracy.

Zapytano także respondentów, który z czynników powinien najbardziej wpływać na umacnianie pozycji zawodowej i społecznej pielęgniarzek. Wśród słuchaczy Uniwersytetu III Wieku najczęściej padała odpowiedź, że jest to „kształcenie zawodowe” (58%). W dalszej kolejności — „samodzielność zawodowa” (30%). Wśród studentów najczęstszą odpowiedzią także było „kształcenie zawodowe” (44%), w dalszej kolejności „poziom wynagrodzeń” (40%) miałyby najbardziej wpływać na umacnianie pozycji zawodowej i społecznej pielęgniarzek (ryc. 2).

Tabela 1. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę wskazać, w jakim stopniu podane czynniki wpływają na prestiż zawodu pielęgniarki?” w zależności od grupy ankietowanych

Table 1. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Can you indicate to what extent the following factors contribute to the professional prestige of a nurse?”

Czynniki wpływające na prestiż zawodowy pielęgniarki według opinii badanych	Grupa	Średnia	Odchylenie standartowe	Test U Manna-Whitneya
Szacunek społeczeństwa do zawodu	Uniwersytet III Wiek	3,68	1,09	< 0,0001
	Studenci	2,86	0,97	
Wysokość wynagrodzeń	Uniwersytet III Wiek	3,18	1,31	0,0016
	Studenci	3,96	1,00	
Poziom wykształcenia	Uniwersytet III Wiek	3,70	1,00	0,0008
	Studenci	2,91	1,31	
Doskonalenie zawodowe	Uniwersytet III Wiek	3,77	0,98	0,0052
	Studenci	3,19	1,13	
Uznanie pacjenta	Uniwersytet III Wiek	3,86	1,09	0,0062
	Studenci	3,16	1,37	
Historia zawodu	Uniwersytet III Wiek	3,23	1,09	< 0,0001
	Studenci	2,07	1,19	
Wartość społeczna zawodu	Uniwersytet III Wiek	3,51	0,98	0,0032
	Studenci	2,91	1,18	
Nakłady pracy	Uniwersytet III Wiek	3,75	0,97	0,0297
	Studenci	4,14	0,93	
Wymagane i posiadane kwalifikacje	Uniwersytet III Wiek	3,98	1,03	0,0003

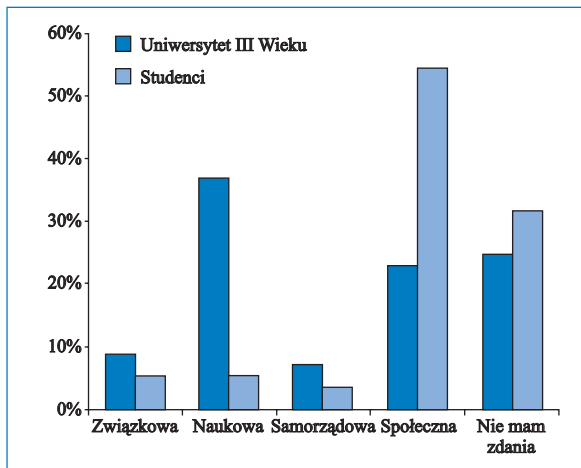
Rycina 2. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Który z podanych czynników według Pani/Pana powinien najmocniej wzmacniać pozycję społeczną i zawodową pielęgniarek?” w zależności od grupy ankietowanych

Figure 2. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Which of the following factors should strengthen the social and professional status of nurses the most?”

Według badanych osób na pozycję zawodową pielęgniarek wpływa także rodzaj działalności podejmowanych przez pielęgniarki. Stwierdzono wysoce istotną zależność ($\chi^2 = 24,46$, $df = 4$, $p < 0,0001$) rozkładu odpowiedzi na pytanie „Proszę wskazać, która z podanych działalności pielęgniarek najmocniej wpływa na umocnienie ich pozycji zawodowej?”. W grupie studentów najczęstszą odpowiedzią była „społeczna” (54%), a wśród słuchaczy Uniwersytetu III Wiek najczęstszą odpowiedzią stanowiła opcja „naukowa” (37%) (ryc. 3).

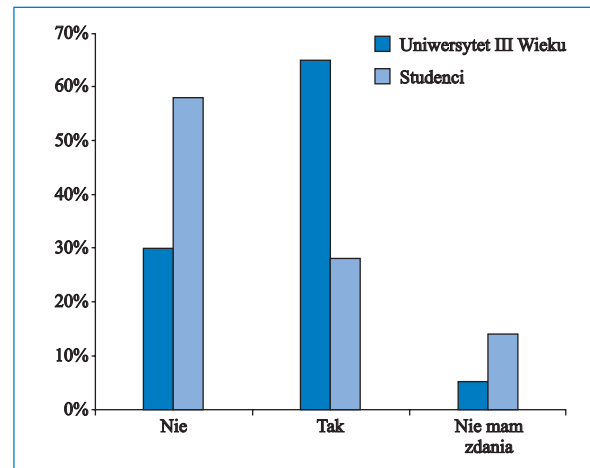
Nie zanotowano istotnych różnic w rozkładzie odpowiedzi w grupach na pytanie „Czy Pana/i zdaniem pozycja zawodowa pielęgniarek w ostatnich 20 latach uległa zmianie?”. Respondenci z obu grup uważali najczęściej, że pozycja zawodowa pielęgniarek nie uległa znaczącej zmianie w ciągu ostatnich 20 lat ($p = 0,2015$) (ryc. 4).

Czepek, jako symbol zawodowy pielęgniarki, był oceniany przez studentów (w przeciwieństwie do seniorów), jako nieistotny dla kształtowania wizerunku pielęgniarek. Stwierdzono wysoce istotną zależność ($p = 0,0004$) rozkładu odpowiedzi na pytanie „Czy uważa Pani/Pan, że czepek jest istotnym elementem stroju zawodowe-

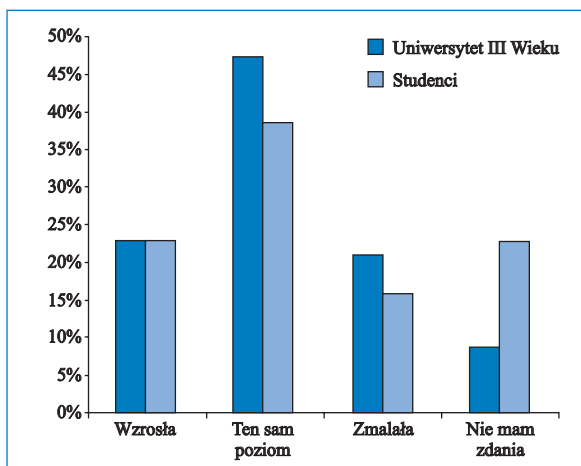
Rycina 3. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę wskazać, która z podanych działalności pielęgniarzek najmocniej wpływa na umocnienie ich pozycji zawodowej?” w zależności od grupy ankietowanych

Figure 3. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Can you indicate which of the following activities undertaken by nurses have the biggest influence on their professional status?”

Rycina 5. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Czy uważa Pani/Pan, że czepek jest istotnym elementem stroju zawodowego pielęgniarzek?” w zależności od grupy ankietowanych

Figure 5. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Do you think that a nurse’s cap is an important element of the nurse outfit?”

Rycina 4. Rozkład odpowiedzi na pytanie „Proszę określić, czy Pana/ Pani i zdaniem pozycja zawodowa pielęgniarzek w ostatnich 20 latach uległa zmianie?” w zależności od grupy ankietowanych

Figure 4. The distribution of the answers to the question (depending on the group of the respondents): “Can you define if the professional status of a nurse had changed over the past 20 years?”

go pielęgniarzek?” od grupy ankietowanych. Na to pytanie odpowiedziało przecząco 58% spośród studentów, natomiast 65% badanych z grupy słuchaczy Uniwersytetu III wieku odpowiedziało „tak” (ryc. 5).

Dyskusja i wnioski

Z badań przeprowadzonych przez CBOS w 1999 roku i w 2009 roku wynika, że zawód pielęgniarzek

w społeczeństwie polskim cieszy się coraz większym poważaniem. Z badania przeprowadzonego w 1999 roku (wtedy to zawód pielęgniarzek został po raz pierwszy umieszczony na liście sondażowej) wynikało, iż pielęgniarstwo cieszy się dość wysokim poważaniem (57% określiło poważanie jako duże, 35% jako średnie, 7% jako małe, 1% nie miało zdania) [1]. Kolejne badanie z 2009 roku wskazywało na znaczny wzrost poważania [2]. Wyniki były następujące: 77% respondentów określiło poważanie jako duże, 20% jako średnie, 2% jako małe, a 1% nie wyraziło zdania. Generalna klasyfikacja mówi o pozytywnej zmianie pozycji zawodowej pielęgniarzek z miejsca szóstego w 1999 roku na miejsce czwarte w 2009 roku. Na podstawie przytoczonych wyników można stwierdzić, iż pozycja zawodowa pielęgniarzek jest coraz wyższa, a Polacy pozytywnie oceniają pracę pielęgniarzką. Dane te nie znajdują odzwierciedlenia w opiniach osób badanych w niniejszej pracy, które stwierdziły, iż na przestrzeni ostatniego 20-lecia pozycja pielęgniarzek nie uległa zmianie i jest ona średnia.

Jak wynika z badań, kształcenie i doksztalcanie zawodowe wzmacniają prestiż zawodu pielęgniarzek w opinii respondentów. Oprócz kształcenia zawodowego badani zwracają uwagę także na takie czynniki, jak uznanie pacjenta, nakłady pracy czy wynagrodzenie. W badaniu przeprowadzonym przez Centrum Kształcenia Pielęgniarek i Położnych w 2009 roku, pt. „Pozycja zawodowa pielęgniarzek i położnych w ich własnej opinii” [3] wykazano, że według opinii samych pielęgniarzek pozycja zawodowa została także oceniona jako średniowysoka, utrzymująca się od pewnego czasu na tym

samym poziomie. Autorki badania wskazywały, że pielęgniarki podkreślają istotę i rangę samodzielności zawodowej, co nie pokrywa się z opiniami wybranych grup społecznych, które jako czynnik mocniej wpływający na pozycję zawodową niż samodzielność zawodową uznały kwalifikacje zawodowe i wynagrodzenie. Pozostałe czynniki składające się na prestiż zawodu sklasyfikowano podobnie w obu porównywanych badaniach.

Symbole zawodowe w pielęgniarstwie są bardzo istotnym elementem nie tylko historycznym, ale i umacniającym wartość zawodu. „Symbole zawodowe stanowią niezaprzeczalną wartość w tworzeniu tożsamości pielęgniarstwa i wizerunku społecznego pielęgniarki. Tworzone są od pokoleń, niektóre nadal kultywowane, pamięć zbiorowa w odniesieniu do innych wygasa, a na ich miejsce są tworzone nowe nośniki informacji symbolicznej” [4]. „Ukazywanie wartości symboli zawodu jest podstawową formą kultywowania tradycji pielęgniarstwa i wpływa na jego rozwój” jak pisze Sposób i Zarzycka [5].

Do symboli zawodowych w pielęgniarstwie należą: czepki pielęgniarskie, mundury pielęgniarskie, hymn pielęgniarski i lampka oliwna („lampka Nightingale”). Czepki pielęgniarskie są obecnie uważane w Polsce za jeden z najważniejszych symboli pielęgniarstwa. „Aktualnie, zgodnie z dążeniem środowiska pielęgniarskiego wyrażonym stanowiskiem I Krajowego Zjazdu Pielęgniarek i Położnych z dnia 12.12.1990 roku w sprawie identyfikatorów zawodowych pielęgniarek i położnych, uchyla się konieczność noszenia czepki jako identyfikatora zawodu, a nakłada obowiązek legitymowania się plakietką informacyjną o treści ustalonej decyzją okręgowego organu samorządowego. Wiele pielęgniarek przywiązanych do obecności symbolu czepki w zawodzie wpina w kłapę ubioru służbowego metalową miniaturkę czepki pielęgniarskiego. Czepki pielęgniarskie nadal stanowią element stroju galowego pielęgniarki” [6].

W prezentowanym badaniu osoby starsze uważały, że czepki są istotnym elementem stroju zawodowego i że pielęgniarki powinny nosić czepki. Ludzie młodzi (studenci) opowiedzieli się przeciwnie — nie widzieli potrzeby używania czepki przez pielęgniarki

w codziennej pracy zawodowej. W badaniach Barczak i Ślusarskiej pielęgniarki (53% z grupy badanych) również twierdziły, że „osoby wykonujące ten zawód zdecydowanie powinny nosić czepki lub metalową miniaturkę czepki w formie broszki wpiętej w kłapę munduru” [4].

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Pozycja zawodowa pielęgniarek jest odbierana przez respondentów jako średnia. Opinia nie zależy od wieku respondentów.
2. Osoby młodsze uważały, że na prestiż zawodu pielęgniarek wpływa głównie czynnik ekonomiczny, a wśród słuchaczy Uniwersytetu III Wieku przeważał pogląd, że jest to czynnik humanistyczny. Kształcenie i doksztalcanie pielęgniarek jest według większości badanych istotnym czynnikiem wpływającym na poziom prestiżu zawodowego.
3. Czepki jako symbol zawodowy podnoszący prestiż i pozytywny wizerunek pielęgniarki jest postrzegany w większości przez osoby starsze.
4. Aby zachować właściwy wizerunek i prestiż zawodu, pielęgniarki powinny bardziej skupić się na działaniach zmierzających do podnoszenia poziomu kształcenia, kwalifikacji i pracy na rzecz społeczeństwa.

Piśmiennictwo

1. Falkowska M. Prestiż zawodów. Komunikat z badań. Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 1999.
2. Feliksiak M. Prestiż zawodów. Komunikat z badań. Centrum Badania Opinii Społecznej, Warszawa 2009.
3. Kot-Doniec B., Kiryłowicz E. Pozycja zawodowa pielęgniarek i położnych w ich własnej opinii. *Mag. Piel. Położ.* 2010; 5: 8–9.
4. Barczak S., Ślusarska B. Wartość i znaczenie symboli zawodowych w grupie pielęgniarek praktyki. W: *Wizerunek pielęgniarki i położnej na tle nowych wyzwań w pielęgniarstwie polskim i europejskim: konferencja międzynarodowa — Warszawa 2009: 77–78.*
5. Sposób E., Zarzycka D. Wartość i znaczenie symboli zawodowych w opinii młodzieży szkół średnich. W: *Wizerunek pielęgniarki i położnej na tle nowych wyzwań w pielęgniarstwie polskim i europejskim: konferencja międzynarodowa — Warszawa 2009: 65–75.*
6. Zarzycka D., Dobrowolska B., Ślusarska B. Symbole i ceremonie zawodowe pielęgniarstwa — relikty przeszłości czy wartości zawodowe? *Probl. Piel.* 2009; 17 (1): 54–62.